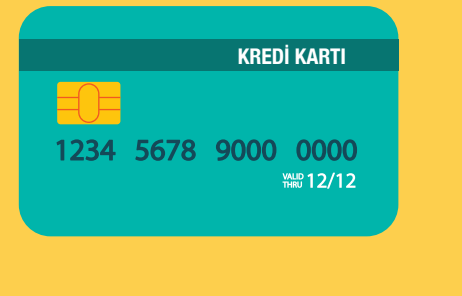

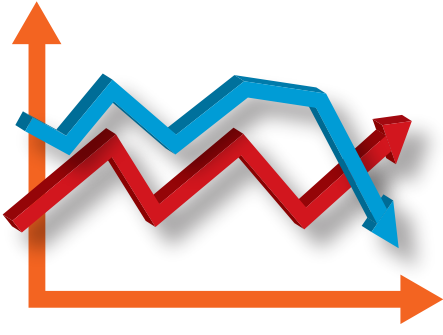

4.
SINIF

FINANSAL OKURYAZARLIK

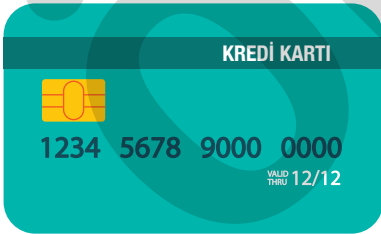

TEK
YAYINCILIK

4.
SINIF

FINANSAL OKURYAZARLIK

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.

Ö benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;

Ö benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!

Kahraman ırkıma bir gül... ne bu şiddet bu celâl?

Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,

Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl.

MEHMET AKİF ERSOY

*Tam bağımsızlık ancak
ekonomik bağımsızlıkla olur.*

K. Atatürk

İÇİNDEKİLER

Parayı Tanıyalım.....	7
Bilinçli Tüketici - Akıllı Harcama	13
Tutumlu Olmak	23
Kazanç Kaynakları.....	27
Banka	33
Kredi Kartı - Banka Kartı	35
Borç - Alacak	39
Para Birimi - Döviz	41
Yatırım Araçları	45
Sigorta.....	49
Geri Dönüşüm.....	55
Genel Değerlendirme	61
Çalışma Notlarım	64

Mustafa Kemal Atatürk, Yalova Baltacı Çiftliği'nde. (03 Eylül 1929)

FARKINDALIK SORULARI

1. Paranın olmadığı bir dünyada sizce yaşantı nasıl olurdu?

.....
.....

2. Para olmadan alışveriş yapabilmek mümkün müdür? Açıklayınız.

.....
.....

3. Parayı sıradan bir kâğıt parçası olmanın ötesinde, onu değerli yapan şey sizce nedir?

.....
.....

PARA NEDİR?

Alışveriş aslında bir değiş tokuştur.

Herhangi bir mal ve hizmet, bir başka değerli şey ile değiş tokuş yapıldığında bu bir alışveriş olur. Örneğin bir ev satacak olan kişi, evi karşılığında evin değerine göre karşı taraftan araba alabilir. Bu bir alışveriştir. Kısacası, karşılıklı değişime dayanan her işlem bir alışveriştir.

Peki para nedir? Para bir mal ya da hizmet karşılığında insanlığın en sık kullandığı araçtır. **Günlük yaşantımızda para, aslında bir takas yani değiş tokuş aracı olarak kullanılır.**

Para genellikle fiziksel olarak madenî ve kâğıt olarak bilirse de devlet tahvili, kredi kartları gibi değişim araçları da para olarak değerlendirilir.

Merkez Bankası

Ülkemizde para basma görevi Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'na aittir. Bunun dışında başka herhangi bir kurum ya da kuruluş para basamaz. Merkez Bankası tarafından basılan paralar, ticari bankalar tarafından piyasaya sürülür.

Merkez Bankası'nın Para Basma Koşulları

Bir ülkede, merkez bankası belli koşullara göre belli miktarda para basabilir. Basılacak olan paranın miktarını, o ülkedeki üretim miktarı belirler. Bir yıl içinde bir ülkede ne kadar üretim yapıldıysa yani üretimin miktarı ne kadar o üretimin değerini karşılayacak kadar para basılabilir. **Üretimden fazla para basılırsa bu durumda paranın değeri düşer.** Paranın değeri düştüğünde vatandaşların alım gücü de düşer.

Beyin Fırtınası

Bir ülkenin merkez bankası başkanı olduğunuzu düşünün. Ülkenizin ekonomik faaliyetleri ve bu faaliyetlerden bir yıl içinde elde edilen gelirler aşağıda verildiği şekildedir.

4K değerinde teknolojik ürün üretimi yapıldı. 8K değerinde tarım ürünleri üretildi. 4K değerinde turizm gelirleri ve 7K de madenlerin işletilmesinden gelir elde edildi. Sanayiden elde edilen gelirler toplamda 12 K olarak hesaplandı. Diğer sektörlerden de toplamda 23 K ülkenin üretim hanesine yazıldı.

Buna göre,

- ♦ O yıl merkez bankası başkanı olarak 70K değerinde para basarsanız, nasıl bir sonuçla karşılaşsınız? Aşağıya yazalım.

.....
.....
.....
.....

- ♦ Merkez Bankası başkanı olarak siz kaç K değerinde para basardınız? Neden? Aşağıda açıklamasını yapalım.

.....
.....
.....
.....

PARALARIN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ

Merkez Bankası dışında basılan paralar sahte paralardır. Bu nedenle Merkez Bankası, sahte para basılmasının önüne geçmek için birtakım önlemler alır. Bu önlemler, paraların üzerinde taklit edilemeyecek bazı işaretleri içerir.

Arkadaşlar, kâğıt paralara banknot denir. Haydi gelin, şimdi banknotların üzerindeki güvenlik işaretlerini hep birlikte inceleyelim.

Kabartma Baskı: Banknotun ön yüzünde bulunur. Dokunulduğunda, hissedilir.

Holografik Şerit: Banknot ışığa tutulduğunda, farklı desenlerde renkli ve parlak yansımalar oluşur.

Filigran: Banknot ışığa tutulduğunda, banknotun değeri ve Atatürk portresi görülür.

Gizli görüntü: Banknot yatay bir şekilde göz hizasında tutulduğunda, yedigen şeklin içinde banknot değeri görülür.

Renk Değiştiren Şerit: Banknota farklı açılardan bakıldığında, altın sarısı renge bürünür.

Emniyet Şeridi: Banknotun içine gömülüdür. Işığa tutulduğunda, her iki taraftan da kesintisiz bir hat şeklinde görülür.

Sahte Paraların Anlaşılması

Merkez Bankası dışında başkaları tarafından basılan paralar sahte paradır. Sahte para aldığımızda bu para geçersizdir.

Paraların üzerinde yer alan güvenlik işaretleri sadece Merkez Bankası tarafından basılan paralarda görülebilir. Böylece bizler de bu işaretler sayesinde sahte paraları gerçeğinden ayırt edebiliriz. Banknotların üzerindeki bu güvenlik işaretlerine çok dikkat etmemiz gerekir.

ARA ETKİNLİK

1. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın asıl görevi nedir? Aşağıya yazalım.

.....
.....
.....

2. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, sahte paraların piyasaya sürülmesini engellemek için ne gibi önlemler alır?

.....
.....
.....

3. Aşağıdaki ifadelerde bırakılan boşlukları verilen kelimelerden uygun olanları ile dolduralım.

takas	güvenlik	geçerli	devlet
değişim	fiziksel	basma	karşılıklı

- ◆ Alışveriş, herhangi bir mal ve hizmetin ..... deşış tokuş yapılmasıdır.
- ◆ Bir mal ya da hizmet karşılığında insanların en sık kullandığı ..... aracı paradır.
- ◆ Para, günlük yaşantımızda aslında ..... aracı olarak kullanılır.
- ◆ Ülkemizde para ..... görevi, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'na aittir.
- ◆ Para genellikle ..... olarak madenî ve kâğıt olarak bilinse de ..... tahvili gibi deşışim araçları da para olarak değerlendirilir.
- ◆ Gerçek paraları sahtelerinden ayırt etmek için banknotların üzerinde birtakım ..... işaretleri yer alır.
- ◆ Merkez Bankası dışında başkaları tarafından basılan paralar ..... paralar değildir.

Üretmek ve Para Arasındaki İlişki

Pinokyo masalını hepimiz biliriz. Pinokyo'ya babası harçlık verir. Kurnaz tilki ve kedi, Pinokyo'nun yolunu keserler. Eğer parasını toprağa ekirse orada bir altın ağacı çıkacağını ve ihtiyacı olduğunda gelip ağaçtan altın toplayabileceğini söyleyerek Pinokyo'yu kandırırlar. Zavallı Pinokyo da onlara inanarak parasını toprağa gömer. Kurnaz tilki ve kedi de daha sonra gidip parayı toprağın içinden çıkarıp alırlar.

Gerçek hayatta da bir para ağacımız olsa ve ihtiyaç duyduğumuzda gidip o ağaçtan para toplasak çok güzel olurdu, değil mi? Ancak gerçek hayatta böyle şeyler olmaz.

Gerçek hayatta para ağacı, üretmektir. Üretebildiğimiz kadar paraya sahip oluruz. Çiftçiler meyve, sebze, tahıl üretirler. Ürettikleri ürünleri satarak para elde ederler. Bir garson, hizmet üretir ve para kazanır. Fabrikalarda çeşitli ürünler üretilir, bunlar satılarak paraya dönüştürülür. Ne kadar çok üretim olursa o kadar çok para olur. Unutmayalım, her çalışma aynı zamanda bir üretimdir. Ülkelerin durumu da böyledir. Bir ülkede ne kadar çok üretim yapılırsa o ülke o kadar zengin olur.

Beyin Fırtınası

Bir marketiniz olduğunu düşünün. Bir müşteri geldi 50 TL'lik alışveriş yaptı. Ödeme olarak size hiç yıpranmamış yepyeni bir 200 TL'lik banknot uzattı.

Müşteri banknotu size uzattığı andan itibaren ne yapacağımızı aşağıya madde madde yazalım.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1. Aşağıda, banknotların üzerinde bulunan güvenlik işaretlerinin tanımları verilmiştir. Bu tanımların isimlerini noktalı yerlere yazalım.

- * Banknota farklı açılardan bakıldığında altın sarısı renge bürünür.

.....

- * Kâğıda gömülü durumdadır. Banknotun her iki yüzünden de bakıldığında kesintisiz bir hat şeklinde görünür.

.....

- * Banknot ışığa tutulduğunda her iki yüzden de Atatürk portresi görünür.

.....

- * Banknotun ön yüzünde bulunur, dokunulduğunda hissedilir.

.....

1. Aşağıdakilerden hangisi Merkez Bankası'nın görevleri arasında **değildir**?

- A. Ülkenin ihtiyaç duyduğu miktarda para basmak
- B. Sahte paralara karşı gerçek paraların üzerine güvenlik işaretleri yerleştirmek
- C. Sahte para basanların peşine düşüp yakalamak
- D. Basılan paraları, ticari bankalar aracılığıyla piyasaya sürmek

2. Aşağıda verilenlerden hangisi, bir ülkede insanların alım gücünün düşmesine sebep olur?

- A. Yağmur, sel, deprem gibi doğal afetlerin meydana gelmesi
- B. Ülkedeki toplam üretim değerinin üzerinde para basılması
- C. Ülkedeki ticari banka sayısının azalması
- D. Ülkede çok fazla teknolojik ürünlerin üretilmesi

3. Banknotların üzerindeki güvenlik işaretlerinden "Holografik Şerit" in tanımı hangi seçenekte verilmiştir?

- A. Farklı açılardan bakıldığında içerdiği motifler renkli ve parlak yansımalar verir.
- B. Her iki yüzden de bakıldığında kesintisiz bir hat şeklindedir.
- C. Banknota farklı açılardan bakıldığında altın sarısına dönüşür.
- D. Banknotun ön yüzünde bulunup dokunulduğunda hissedilir.

AKILLI HARCAMA

FARKINDALIK SORULARI

1. Herhangi bir konuda bilinçli davranmak sizce ne demektir?
.....
.....
2. Günlük yaşantımızda hangi alanlarda bilinçli davranabiliriz?
.....
.....
3. Tüketim alışkanlıklarınızda değişiklik yapmak isterseniz neleri değiştirirsiniz?
Neden?
.....
.....

KİMLERE BİLİNÇLİ TÜKETİCİ DENİR?

Harcama ve tüketim yaparken kendi bütçesini, ülke ekonomisini ve sınırlı kaynakları göz önünde bulundurarak dikkatli davranan kişilere **bilinçli tüketici** denir.

Bilinçli tüketiciler kendilerine, çevreye ve içinde yaşadıkları topluma karşı sorumlu davranırlar. Kısacası **bilinçli tüketici olmanın temelinde sorumluluk duygusu yatmaktadır.**

Bilinçli tüketici ile para arasında sıkı bir ilişki vardır. Çünkü alışverişlerinde bilinçli hareket eden kişiler paralarını bilinçli ve dikkatli bir şekilde harcarlar. Bu durum onların cebinde her zaman para olmasını sağlar.

REKLAM NEDİR?

İnsanları bir ürünü ya da malı kullanmaya gönüllü olarak teşvik etmek için yapılan her türlü tanıtıma **reklam** denir.

Reklamın amacı, tanıtımı yapılan ürünü olabildiğince geniş kitlelere ulaştırmak ve satışını artırmaktır.

Reklamın;

- . İlgi çekici
- . Şaşırtıcı
- . Merak uyandırıcı

özellikleri vardır. Bu özellikleri sebebiyle insanların ilgisini kolayca çekebilirler.

Reklam faaliyetlerinde öncelikli amaç; tüketicinin dikkatini reklamı yapılan ürüne yönlendirmektir. Bu yönlendirme sağlandıktan sonra ikinci amaç, ürünün satışını artırmaktır. Bu nedenle tanıtımı yapılan ürünün özellikleri bazen olduğundan daha fazla abartılmakta ya da tüketiciye çok çekici gösterilmektedir.

Bilinçli Tüketici Reklamın Etkisi Altında Kalmaz

Elvan'ın yeni bir tablete ihtiyacı vardır. Ailesi ile birlikte bir tablet beğenir. Tablette Elvan'ın ihtiyaç duyduğu tüm özellikler vardır. Ancak Elvan, birkaç gün, sürekli olarak bir tablet reklamı görür. Reklamda tabletin görünümü çok güzeldir. Özellikleri de çok gelişmiştir. Elvan, reklamlarda gördüğü tableti ister. Ailesi, Elvan'ın istediği tableti alır. Ancak tablet eve geldiğinde, Elvan büyük hayal kırıklığı yaşar. Çünkü tabletin dış görünüşü hiç de reklam fotoğraflarındaki gibi pırıl pırıl ve canlı bir renk değildir. Tableti çalıştırdığında, özelliklerinin de anlatıldığı kadar iyi olmadığını fark eder. Elvan tableti iade edemez ve hiç memnun kalmadığı bu tableti kullanmak zorunda kalır.

Elvan'ın bilinçli bir tüketici olduğunu söyleyebilir miyiz? Hayır söyleyemeyiz. Elvan bilinçli bir tüketici davranışı göstermemiştir. Bilinçli tüketici olsaydı, reklamların etkisi altında kalmaz, alacağı tableti iyice araştırıp kararını ona göre verirdi. Reklamlar bazen tüketiciyi yanıltabilir. Reklamlar aracılığıyla ürünlerin özellikleri olduğundan daha fazla gibi gösterilebilir.

Elvan'ın yerinde siz olsaydınız tableti almadan önce bir tüketici olarak nasıl davranırdınız?

.....

.....

.....

.....

.....

Bilinçli Tüketici Kaliteli Yerli Malını Tercih Eder

Bilinçli tüketici alacağı ürünün kaliteli olmasına dikkat eder. Kaliteli olmasının yanında yerli üretim olmasını tercih eder. Yerli malı ürünler satın aldığımızda paramız dışarıya, yabancı ülkeye gitmez. Kendi ülkemizde kalan para yeni iş alanlarının açılmasında kullanılır.

Bilinçli Tüketici Alışveriş Fişini Atmaz, Bir Süre Saklar

Her alışverişimizden sonra fiş ya da fatura alırız. Bu fiş ya da faturalar aracılığıyla devletimize vergi ödemiş oluruz. Alışverişlerimizden sonra fişimizi mutlaka alalım. Fiş ya da faturayı aldıktan sonra atmayalım.

Bilinçli tüketici almış olduğu alışveriş fişini atmaz. Bir süre saklar. Çünkü satın aldığı ürünün herhangi bir kusuru olduğunda değiştirmek zorunda kalabilir. Ürünü değiştirmek ya da iade edebilmek için satıcıya alışveriş fişini göstermek zorundadır.

ARA ETKİNLİK

1. Kime bilinçli tüketici denir? Aşağıya yazalım.

.....

.....

2. Bilinçli tüketici olmakla para arasında nasıl bir ilişki vardır? Aşağıda açıklayalım.

.....

.....

3. Aşağıdaki ifadelerde bırakılan boşlukları, verilen kelimelerden uygun olanları ile tamamlayalım.

satışını

kaliteli

sorumluluk

saklanması

reklam

fişi

etkisi

- ◆ Bilinçli tüketici olmanın temelinde ..... duygusu yatmaktadır.
- ◆ Bir ürünün özelliklerini olduğundan daha güzel gösterilerek tanıtılmasına ..... denir.
- ◆ Reklamların ana amacı, bir ürünün ..... olabildiğinde artırmaktır.
- ◆ Bilinçli tüketiciler reklamların ..... altında kalmaz.
- ◆ Bilinçli bir tüketici alışverişlerinde ..... yerli malını tercih eder.
- ◆ Bilinçli tüketiciler alışveriş yaptıktan sonra alışveriş ..... almayı ihmal etmezler.
- ◆ Alınan ürünün iade edilmesi ya da değiştirilmesi olasılığına karşı alışveriş fişlerinin bir süre ..... gerekir.

Bilinçli Tüketici Alışveriş Yaparken Aile ve Ülke Ekonomisini Ön Planda Tutar

Alışveriş yaparken, kaliteli ürünü en uygun fiyatı ile almaya dikkat etmeliyiz. Alışverişlerimizde bütçemizi dikkatli kullanmak, bizim bilinçli tüketici olduğumuzu gösterir. **Peki bütçemizi nasıl dikkatli kullanacağız?** Bütçemizi aşan ürünleri satın almayacağız. Sahip olduğumuz parayı sonuna kadar harcamayacağız. Bu ikisini yaptığımız takdirde bütçemizi dikkatli kullanmış oluruz.

Aile Bütçesi

Her ailenin belli geliri vardır. Ailede çalışan kişi sayısına ve elde edilen kazanca göre bu gelir her ailede değişiklik gösterebilir. Aile büyükleri elde aylık elde edilen gelire göre giderleri hesaplayıp ona göre harcama yaparlar. Bir ay içinde hangi alanlarda ne kadar harcama yapılacağını belirlerler. Bu gelir gider dengesi aile bütçesi olarak adlandırılır. Bilinçli tüketiciler, aile bütçesini aşacak ya da zora sıkacak harcamalar yapmazlar. Bütçeyi aşan her harcama daha sonra tüm aile bireylerini olumsuz olarak etkiler.

ARA ETKİNLİK

1. Aşağıdaki ifadelerde doğru olanların başına (D), yanlış olanlara (Y) yazalım.

- ( ) Kendi bütçesinin farkında olup buna göre alışveriş yapan kişilere bilinçli tüketici denir.
- ( ) Bir ürün çok ucuz ise kaliteli olup olmadığının çok önemi yoktur.
- ( ) Bilinçli tüketiciler kaliteli ürünü en uygun fiyata satın almasını bilen kişilerdir.
- ( ) Çok beğendiğimiz bir ürün bütçemizi aşmış olsa da borçlanarak ona sahip olabiliriz.
- ( ) Aile bütçesi hazırlanırken, çocukların istekleri öncelikli olarak bütçede yer alır.
- ( ) Aile bütçesini aşan harcamalar, daha sonra tüm aile üyelerini zor durumda bırakabilir.

Beyin Fırtınası

Ailenizde anneniz ve babanız çalışıyor. Her ikisinin de aylık geliri 20 000 TL'dir. Bunun dışında babanız ek iş yaparak aylık 10 000 TL daha gelir elde ediyor.

Evin tüm ihtiyaçları karşılandıktan sonra ailenin elinde 10 000 TL para artıyor. Siz bir bisiklete ve bir oyun konsoluna sahip olmak istiyorsunuz. Beğendiğiniz üç bisiklet var. Fiyatları sırasıyla; **A bisikleti 3500 TL, B bisikleti 5000 TL, C bisikleti 6000 TL'dir.**

Oyun konsolunun fiyatları; **A konsolu 3000 TL, B konsolu 4000 TL, B konsolu 4500 TL'dir.**

Buna göre,

✦ Bilinçli bir tüketici olarak hangi bisikleti ve konsolu tercih edersiniz? Ya da alışverişinizi nasıl planlıyorsunuz? Aşağıya yazalım.

.....

.....

.....

.....

Bilinçli Tüketici, Arkadaşlarının ve Çevrenin Etkisi Altında Kalmaz

Giray okula gittiğinde arkadaşının ayağında güzel bir spor ayakkabı gördü. Daha önce hiç böyle bir ayakkabı görmemişti. Aynı ayakkabıdan ona da almaları için anne babasını zorlamaya başladı. Oysa Giray'ın zaten güzel bir çift spor ayakkabısı vardı. Ancak Giray, arkadaşının ayakkabılarının aynısından istemeye devam etti. Aile bütçesinin bu durumu karşılayıp karşılayamayacağını hiç düşünmedi. Arkadaşında varsa onda da bu ayakkabılardan olmalıydı.

Giray'ın bilinçli bir tüketici olduğunu söyleyebilir miyiz? Hayır söyleyemeyiz, çünkü Giray bilinçli bir tüketici değildir. Bilinçli tüketiciler neye ihtiyaçları olup olmadığını bilirler. Kendi ihtiyaç ve isteklerini başkalarına göre belirlemezler. Kendi araştırma ve düşüncelerine güvenip alışverişlerini buna göre yapan kişiler bilinçli tüketicidir.

Giray'ın yerinde siz olsaydınız, arkadaşınızın sahip olduklarından etkilenir miydiniz? Neden?

.....

.....

.....

.....